

FREDRIK CEDERBORGH.

FREDRIK CEDERBORGH.

STOCKHOLM,

ELMÉNS ET GRANBERGS TRYCKERI.

1835.

FREDRIK CEDERBORGH

1881

1881

1881

1881

Liksom naturen i vissa gynnade klimater slösar sina gåfvor på den lyckliga invånaren, som, lägrad under en skugga, den han ej bygd åt sig, endast behöfver utsträcka handen för att plocka frukter, dem han ej planterat, och omgifves af njutningar, som strömma på hans sinnen, dem han endast behöfver öppna derföre — så ges det äfven människor, på hvilka den rika naturen slösat skatter af alla slag, hos hvilka krafter och själsförmögenheter nästan omedvetet framstå sjelfmant utvecklade, och af hvilka det tyckes bero att blifva nästan hvad de vilja. Till dessa hörde Cederborgh. Hans gåfvor voro väl ej hvarken stora eller utomordentliga, och han var ej ämnad, att spela någon upphöjd rol på verdens skådeplats, eller mäktigt ingripa i dess händelser; men han egde anlag, att i en inskränktare sfer, gå hvad bana han velat, och gå den med framgång och ära; det hade berott af honom att blifva en utmärkt embetsman, författare, konstnär och vetenskaps-idkare, om han med allvar ägnat sig åt någotdera af dessa yrken; han hade likväl den ännu större lyckan, att icke känna behofvet af någon yttre utmärkelse, att icke eftersträfva den ära, som på någon af dessa vägar kan förvärfvas, att sålunda endast gå den väg, som för honom sjelf förde till den stilla lycka han eftersträfvade, att hysa ringa tankar om sig sjelf, men så mycket bättre om andra, att vara nöjd med sin lött — och kanske var detta en rikedom, som naturen gifver få af sina älsklingar, äfven dem hon gynnad med mera lysande skänker, en lycka, som är så sällsynt, af mängden så litet värderad, och likväl värd att vara det mer än någon annan.

Får man afväga människans värde, dess pligt och bestämmelse, endast efter det mått af gagn hon skänker sina likar och samhället, så kunde man måhända hafva skäl att beklaga, att Cederborgh, till dessa naturens gåfvor äfven lade lyckans, att

han var född till förmögenhet och yttre välstånd, ty detta hindrade honom troligen från att blifva allt det, som han eljest skulle blifvit. Man beklagar vanligtvis suillet och talangen, att de så ofta måste kämpa emot svårigheter, nöd och bekymmer; men är icke detta förhållande ett nytt prof af den oändliga vishet, som styrer allt, och som till sina ändamål icke sällan begagnar medel, hvilka för kortsynthetens blick tyckas motverka dem? Behöfver icke människans vilja en sporre till ansträngningar? Skulle hon icke, utom den, ofta öfverlemnna sig åt denna böjelse för maktighet, detta begär efter njutningar och hvila, som ligger i hennes natur, som för mången, kanske för de flesta, är lifvets ändamål, som för alla eger ett visst behag, men som, vunnet utan möda, utan arbete, skulle qväfva de goda anlagen, förslappa och insöfva själens krafter? Är icke behöfvet sålunda sjelft en välgerning, för hvilken vi böra tacka Försynen, snarare än att knota deröfver? Denna välgerning blef väl icke Cederborgh beskärd; han kunde göra hvad han ville, utbilda sina anlag efter behag, och han lemnade dem sålunda åt sig sjelfva att utbildas; han blef icke allt hvad han kunnat, emedan han ej behöfde blifva något, enligt den betydelse, man vanligen fäster vid detta ord; men han blef för sig sjelf hvad han behöfde: en lycklig och belåten människa. Männe han skulle blifvit det, eller blifvit det i lika grad, om han tvungits, att söka utmärkelse och beröm, för att vinna fortkomst och bergning, om äregirigheten sålunda vaknat inom hans lugna själ, om freden flytt derur för fåfången, för lycksökeriet, för afunden, dessa bedröfliga följeslagare på den verldsliga lyckans bana? Man kan betvifla det, och man bör lyckönska, om icke världen, åtminstone honom sjelf, att han blef hvad han var.

Hans lefnadsöden voro på intet sätt hvarken mångfaldiga eller utomordentliga. Han föddes den 17 Juni 1784 på Stjernfors bruk i Lindesbergs bergslag. Hans fader var Assessoren och Brukspatronen Erik Cederborgh, och dess moder Maria Sophia Victorin. Sina studier fulländade han i Upsala, engagerade sig 1803 i Kanzliet, der han redan år 1810 avanceradt till Proto-

kolls-Sekreterare, men från hvilken tjänst han tog afsked följande året. Konungen ville då hugna honom med en högre karaktersfullmakt, men någon äregirighet fanns ej hos honom, aldraminst en af sådant slag, och han undanbad sig således den förbättrade karakteren. Hans naturliga karakter var för honom en bättre fullmakt.

Efter sitt afskedstagande anlade han i Stockholm ett Boktryckeri, och började några år senare utgifva tidningen: *Annärkaren*, hvilken hade den besynnerliga egenheten, att vara det egentliga upphöfvet till de Svenska Oppositions-Tidningarne, under det att dess utgifvare var en person af det fredsammaste lynne, och den, som mest af alla ville lefva i endragt med hvarje människa. Han tröttnade äfven snart vid detta stridens yrke, som så föga öfverensstämde med hans böjelser, och öfvergaf det helt och hållet, då han år 1823 gifte sig och bosatte sig på landet, der han oafbrutit kvarblef till sin död.

Redan 1809 hade han såsom anonym utgifvit början af Romanen: *Uno von Trassenberg*. Denna skrift kan sägas hafva gjort epok inom vår yttighet, emedan hon der började en gren deraf, som före Cederborgh nästan icke existerat, hvari han ej hade några föregångare, och ännu icke fått någon medtäflare. Den kunde ej undgå, att väcka uppseende, lika litet som dess författare att bli känd. Uppmuntrad häraf, fortsatte han Romanen, och utgaf några år senare en annan: *Ottar Tralling*. Dessa båda äro hans förnämsta arbeten; några mindre skrifter, en Kommedie: *Riddare-Kandidaten*, *Grefvè Jaques Panrace*, *John Hall* m. fl., äro både till volum och värde under dem, och då man nämmer Cederborghs författareskap, måste man hufvudsakligen afse de tvenne förstnämnda.

Det gifves för alla snilletts alster, af hvad slag de vara må, en måttstock för deras värde, som aldrig slår felt, det är deras popularitet. Ett verk, som anslår allas sinnen, som finner beundrare och vänner i alla stånd, ett sådant kan visserligen ega fel, kan gifva kritiken många rättmätiga ämnen, men det vore en löjlighet, att vilja bestrida det all förtjenst. Det liknar dessa

naturens okonstlade gåfvor, som lika njutas af människor på den högsta och lägsta bildningsgrad, hvilkas beståndsdelar vetenskapen väl kan analytisera, men konsten icke eftergöra. De äro också vanligen den moraliska naturens enkla och okonstlade skapelser. Sådana voro Cederborghs skrifter; de voro ej foster af reflectionen, utgingo ej från någon vidsträckt beräknande plan; de voro ögonblickets ingifvelser, kastade på papperet lika hastigt som de uppstått för tankan, meddelanden af en själsblick, hvilken ej ville klandra och fördömma människor, men som ej kunde undgå, att se deras fel och löjligheter; som ej derföre älskade dem mindre, som knappt nog tänkte på, att det var deras svaga sida, som fallit under dess betraktande, men som återgaf dem sådana han funnit dem, och som vid deras skildring nästan alltid lät sin egen godsintet, sin egen milda själ, genömskinna skuggorna. Dessa blefvo aldrig skarpa, aldrig stötande och afskräckande; de voro endast ämnade att utpeka de serskildta nuanserne, att låta den tecknade igenkänna sig själf, fördragsamt skratta med honom, åt hans brister, förlåta hans svagheter och räcka honom handen, att draga sig ur deras nät.

Ville granskningen fästa sig vid dessa skrifter, så skulle hon ej dröja att upptäcka, det de saknade plan och helhet, att karaktererna stundom voro svagt underhållna, händelserna föga motiverade, sammanhanget emellan dem lösligt, med flera fel, som kunna tillåtas en författare med anspråk på författare-ära. Men Cederborgh hade inga sådana anspråk. Hans skrifter voro, liksom originalerna till hans teckningar, naturens utkast, fragmenter ur den stora ordningen, och tillhörande henne i trots af deras åkenbara oordning. Denna kritik har också tystnat; hon har själf medgifvit sin orättvisa och sin öfverdrift; hon har slutligen äfven instämt i det allmänna omdömet — dock, icke omdöme är här rätt ordet, ty sådana arbeten måste läsas, njutas och älskas, icke bedömmas, och om de äfven en gång skola af någon lika gynnad naturmålare uppnås eller öfverträffas, så är det likväl säkert, att de alltid skola bibehålla sin plats; såsom immorteller i den Svenska litteraturens krans, oförgångliga som men-

niskonaturen; af hvilken de äro lånta, och i hvors djup, det blott sällan är någon gifvit, att skåda med så mycken klarhet och sanning, och att med så mycken klarhet och sanning återgifva länet. Beräkningen och öfverläggningen lyckas aldrig deri. Det är oss för öfrigt en tillfredsställelse, att kunna hänvisa den, som vill se en på en gång rättvis och foglig uppskattning af Cederborghs författare-manér, till den karakteristik deraf, som finnes i *Svenska Litteratur-Föreningens Tidning* för år 1834, N:o 41 & 42. Föga är deremot att invända, och kritiken förtjenar så mycket mer beröm; som den härrör från en fraktion, af hvilken Cederborgh fordom åtnjöt ingenting mindre än rättvisa, troligen blott af det skälet, att han ej hörde till fraktionen. Han kände visserligen att man gjorde honom orätt, och om han ett ögonblick deraf erfor något obehag, så var det säkert blott derföre, att det var en oförrätt, som öfvades, icke derföre att den träffade honom. Någon harm deröfver kände han aldrig, icke ens fastän han kunnat hafva personliga anledningar dertill.

Den kritik vi nyss nämndt, föranleddes af den samling af hans arbeten, som förledit år lemnade pressen, under titel: *Ungdoms-tidsfördrif*. Det har vid deras öfverseende och korrigerande gått Cederborgh, vi vilja ej säga såsom mången annan författare, men såsom det händer människan, då hon vill lägga konstens och beräkningens hand på naturens egna skapelser. Hon kan visserligen derät gifva mera symetri, mera rundning, affila några skarpa kanter, och fylla några ojemnheter; men hon äfventyrar icke sällan dervid, att äfven borthugga mången skönhet, förtjusande i sin enkla oregelbundenhet, att gifva behaget en drägt, som visserligen skyler dess nakenhet, men också undanskymmer dess friska, fylliga former, och med ordningen ej ersätter oordningens fantastiskt vilda, men intagande och hänförande frihet. Det får ej nekas, att i denna samling ett och annat själfsvåld blifvit tuktadt, litet mera system infördt i planen, litet mer hållning gifven åt en och annan karakter, men alla förändringarne äro likväl ej förbättringar, och man saknar med

ledsnad en och annan gammal glad bekantskap, som man hope
pats här återfinna.

Allmänheten känner endast Cederborgh såsom författare; blott
hans vänner och bekanta veta, att han äfven hade utmärkta anlag
till målare, och att han för naturhistorien ägde, ej blott ett öppet
sinne, utan äfven mindre vanliga insigter. Och skulle han icke
det, då han lefde och trufdes endast i och för naturen! Han
gjorde i detta sednare hänseende ingalunda obetydliga samlingar,
men blott för sig sjelf, för sin egen njutning, och vetenskapen
torde med skäl kunna beklaga, att de rön och upptäckter inom
dess område, han gjorde de sednare åren af sin lefnad, aldrig
upptecknades. Naturen var för honom en älskarinna, en vän,
hvars förtroliga meddelanden han ansåg gifna åt sitt hjerta och
sitt minne, icke en handelskund, med hvars skatter han borde
rikta sig sjelf eller andra.

Den karakter, som röjer sig i Cederborghs skrifter, röjde sig
äfven i hans personlighet, eller rättare: skrifterna voro blott en
afspegling af denna personlighet. Godsamt, fryntlig, fördragsam,
vänlig, nästan ur stånd att vredgas, fullkomligt obekant med
flärd, skryt, svek och osanning; benägen att hjälpa hvar han
kunde, obenägen att begära andras hjälp, aldrig fordrande nå-
gon återtjänst, glömsk af oförrätter och otacksamhet, hvaraf han
skördade en verkligen mindre vanlig äring inom den lägre verk-
sams-hets-sfer hvare han vistades; i umgänget treflig och behaglig,
roande utan att vilja roa, framför allt utan anspråk derpå, så-
dan kändes han af hvar och en, som kände honom. Han kunde
ej förvärfva fiender, och man skulle nästan kunna säga, att han
ej egde några sådane. Af en och annan var han dock måhända
misskänd, och detta var åter en följd af denna lyckliga natur,
som gaf honom allt hvad han behöfde för sin egen trefnad. Han
syntes nemligen för den ytliga betraktaren svag och oordentlig.
Han var det likväl i sjelfva verket icke. När man såg honom
undvika alla allvarliga diskussioner, förstummas i disputer, och
öfvergå på motståndarens sida, eller lemna honom rätt, äfven

då frågan var af verklig politisk eller moralisk vigt; så skulle
man lätt kunna tro, att honom felades sinne för det stora och
ädla, bestämda grundsatser och egen öfvertygelse. Så var det lik-
väl icke. Ingen har haft ett renare sinne, en djupare värnadt
för allt sannt och heligt; men detta sinne yttrade sig i hans lef-
nad mer än i hans ord, och han undvek att tvista derom, eme-
dan tvisten ej kunde verka något godt, och han för en onyttig
strid icke ville uppoffra den fred han så högt värderade. När
man såg honom under sitt vistande i hufvudstaden utan egentlig
sysselsättning, och likväl till utseendet ständigt sysselsatt, vandra
omkring dess gator, någon gång från den ena källaren till den
andra, stundom i sällskap med personer, vida under honom i
både bildningsgrad och sedligt värde, skulle man lätt kunnat för-
ledas att tänka illa om hans egna seder. Och likväl hafva få
människor haft dem renare och fläckfriare. Men hans själ, som
behöfde verksamhet, älskade att se och observera, icke för att
kombinera föremålen till ett helt, men för att samla ett förråd
af många sådane. Han tänkte icke alls på, att han behöfde und-
vika någon klass af människor, emedan han älskade dem alla,
och visste, att ingen smitta kunde fästa sig vid honom, eller som
han icke åtminstone kunde afskudda sig. Han hade i detta hän-
seende aflagt prof på en styrka, för hvilka de flesta andras kraf-
ter skulle svigtat. Sålunda hade spelets onda demon lyckats att
bemäktiga sig hans sinne i ungdomen, och han hade åt dess tjänst
offrat icke obetydliga summor. Men en gång efter en sådan för-
lust fattade han det beslut, ej att icke mer spela, att aldrig vid-
röra korten, men det vida svårare, att aldrig spela högt, att al-
drig blottställa sig för någon förlust af detta slag, som kunde
bli kännbar för honom eller hans familj — och denna föresats
förblef han obrottsligen trogen. Från det kringvandrande, plan-
lösa lefnadsättet i hufvudstaden, slet han sig stundom lös, reste
hem till sina föräldrar, och den oordentliga Stockholms-bon var
här den lugnaste och ordentligaste landtman, utan skymt af den
stora stadens vanor. Oförmodadt afbröt han för alltid sin Stock-

holms-lefnad, och återtog den icke allenast aldrig, utan, hvad som är sällsammare, kände icke en gång någonsin begäret dertill, samt var i sitt nya förhållande såsom maka och hufvader den mest exemplariskt fridsamme, treflige och regelbundne, man kan föreställa sig.

Till naturens öfriga skänker åt Cederborgh, hörde äfven en stark helsa, hvilken han, nästan utan afbrott bibehöll ända till en ålder af några och fyratio år. Nu började hon likväl aftaga, icke för att följas af någon egentlig sjuklighet, utan för att i minskade krafter, i ett småningom aftynande, i tid påminna om den förestående upplösningen. Han kände detta, och förblef sig äfven nu lik. Liggande på sin soffa, afbadade han i flera månader, med lugn och sinnesnärvaro, utan otålighet, hvarken med sig sjelf eller andra, den allt närmare annalkande stunden. Då han ändtligen kände, att hon var inne, vinkade han åt sina omgifvande anförvandter, att lemna sig ensam med läkaren, och hviskade sagta till denne: "Jag tror ej, att det kan vara till någon nytta, att de nu äro närvarande, det går snart öfver." Och det gick öfver, och han dog lika mildt och fredsam som han lefvat.

Fredrik Cederborgh afled på Dalkarlslytte Bruk d. 19 Jan 1835 i dess 50 års ålder, sörjd af sin ännu lefvande moder, en maka och 4 barn, hvaraf en son och trenne döttrar.